Ujedinjene nacije A/HRC/59/17

Generalna skupština

Distr.: generalna
1. april 2025.

Original: engleski

Vijeće za ljudska prava
59. sjednica
16. juni–11. juli 2025. godine
6. tačka Dnevnog reda
Univerzalni periodični pregled[1]

Izvještaj Radne grupe za Univerzalni periodični pregled*

Bosna i Hercegovina

[1] *Ovaj dokument je neslužbeni prevod sa engleskog jezika.*

* Aneks se distribuira bez službenog uređivanja, samo na jeziku podneska.

Uvod

1. Radna grupa za Univerzalni periodični pregled, uspostavljena u skladu sa rezolucijom 5/1 Vijeća za ljudska prava, održala je svoju 48. sjednicu od 20. do 31. januara 2025. godine. Pregled za Bosnu i Hercegovinu obavljen je na 15. sastanku, održanom 29. januara 2025. Delegaciju Bosne i Hercegovine predvodio je Sevlid Hurtić, ministar za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. Na svom 17. sastanku, održanom 31. januara 2025., Radna grupa je usvojila izvještaj za Bosnu i Hercegovinu.

2. Osmog januara 2025., Vijeće za ljudska prava odabralo je sljedeću grupu izvjestitelja (trojku) za realizaciju pregleda za Bosnu i Hercegovinu: Njemačka, Malawi i Republika Koreja.

3. U skladu sa stavom 15. aneksa rezoluciji 5/1 Vijeća za ljudska prava i stavom 5. aneksa rezoluciji 16/21 Vijeća za ljudska prava, izdati su sljedeći dokumenti u svrhu pregleda za Bosnu i Hercegovinu:

(a) podnesena/pismena prezentacija nacionalnog izvještaja, napravljena u skladu sa stavom 15. (a);[2]

(b) kompilacija pripremljena od strane Ureda visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR) u skladu sa stavom 15. (b);[3]

(c) sažetak pripremljen od strane OHCHR-a u skladu sa stavom 15. (c).[4]

4. Preko trojke, Bosni i Hercegovini je prenesen spisak pitanja pripremljenih unaprijed od strane Belgije, članova središnje grupe pokrovitelja rezolucija o ljudskom pravu na čist, zdrav i održiv okoliš (Kostarika, Maldivi i Slovenija), Njemačka, Lihtenštajn, Portugal, u ime Grupe prijatelja za nacionalne mehanizme implementacije, izvještavanja i dodatnih aktivnosti, Slovenija, Španija, Švedska, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske i Sjedinjene Američke Države. Ova pitanja su dostupna na web-stranici univerzalnog periodičnog pregleda.

I. Sažetak postupka procedure pregleda

A. Prezentacija države subjekta pregleda

5. Delegacija Bosne i Hercegovine izjavila je da je izvještaj zemlje za četvrti ciklus univerzalnog periodičnog pregleda bio pripremljen u skladu sa smjernicama Vijeća UN-a za ljudska prava, uz učešće predstavnika relevantnih tijela sa državnog nivoa, te nivoa entiteta i Brčko distrikta. Takođe, konsultacije sa predstavnicima civilnog društva bile su omogućene putem sistema e-konsultacija.

6. U okviru četvrtog ciklusa univerzalnog periodičnog pregleda, prikupljene su informacije o napretku koji je postignut u BiH, prvenstveno vezano za aktivnosti koje su poduzete u vezi provođenja preporuka.

7. Bosna i Hercegovina bila je snažno posvećena slobodi govora i slobodi pristupa informacijama, u skladu sa zaštitom prema članu 10. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima), koja je dio Ustava Bosne i Hercegovine, te koja ima prioritet u primjeni u odnosu na pozitivne zakonske propise. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo je dokument pod nazivom „Mapiranje govora mržnje u Bosni i Hercegovini: situaciona analiza“.

8. Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine bila je središnja nezavisna institucija za ljudska prava, sa centralnom ulogom u sprečavanju diskriminacije i zaštiti ljudskih prava. Usvojene su izmjene i dopune zakona o ombudsmenima za ljudska prava koje osiguravaju finansijsku nezavisnost institucije ombudsmena i adekvatnu primjenu

[2] A/HRC/WG.6/48/BIH/1.
[3] A/HRC/WG.6/48/BIH/2.
[4] A/HRC/WG.6/48/BIH/3.

principa u vezi sa statusom institucija zemlje za promovisanje i zaštitu ljudskih prava (Pariški principi).

9. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice bilo je koordinirajuće resorno ministarstvo, sa mandatom za izvještavanje, praćenje i nadgledanje u vezi ljudskih prava. Većina izvještajnih aktivnosti provedena je u saradnji sa različitim institucijama, što je uključivalo saradnju sa organizacijama civilnog društva i međunarodnim organizacijama.

10. Bosna i Hercegovina napravila je planove za izradu srednjoročnog programa za borbu protiv diskriminacije. Opsežno se radilo na uspostavi informacijskog sistema za prikupljanje podataka u svrhu učinkovitije pripreme izvještaja iz oblasti ljudskih prava.

11. Bosna i Hercegovina postigla je određeni nivo spremnosti za provođenje evropskih pravnih standarda u ključnim oblastima ljudskih prava, iako su i dalje postojali izazovi u vezi usklađivanja Ustava Bosne i Hercegovine i izbornog zakonodavstva.

12. Izmjene i dopune zakona o zabrani diskriminacije poboljšale su anti-diskriminacijski okvir. Također je postignut određeni napredak u pravosuđu. Visoko sudsko i tužilačko vijeće usvojilo je detaljan akcioni plan za provođenje preporuka Evropske komisije.

13. Od posebne važnosti bile su izmjene i dopune zakona o krivičnom postupku, koje su bile u skladu sa međunarodnim standardima, sa ciljem jačanja kapaciteta institucija da rješavaju slučajeve teškog organizovanog kriminala, korupcije i druge izazove vezane za vladavinu prava. Postignut je određeni nivo spremnosti institucija u pogledu borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala.

14. Bosna i Hercegovina imenovala je kontakt-osobu za kampanju Vijeća Evrope „Novinari su bitni“.

15. Poboljšano je zakonodavstvo u vezi rodno zasnovanog nasilja, naročito nasilja u porodici. Treći akcioni plan za provedbu rezolucije 1325 (2000) Vijeća sigurnosti UN-a o ženama, miru i sigurnosti usvojen je za period 2018.-2022.

16. Usvajanje zakona kojim se pruža besplatna pravna pomoć u Bosni i Hercegovini osiguralo je da žrtve porodičnog ili rodno zasnovanog nasilja dobiju podršku.

17. Provedeni su strateški dokumenti poput gender akcionog plana za 2018.–2022., akcionog plana za rezoluciju Vijeća sigurnosti 1325 (2000) i akcionog plana za Konvenciju Vijeća Evrope o spriječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja (Istanbulska konvencija), zajedno sa aktivnostima iz prethodnog gender akcionog plana. Vlade Federacije, Republike Srpske i Brčko distrikta usvojile su i provele brojne strategije i planove sa ciljem poboljšavanja prava žena i zaštite ranjivih kategorija.

18. Napredak je postignut i u vezi ljudskih prava manjina, što se naročito odnosilo na usvajanje akcionog plana za socijalno uključivanje Roma i Romkinja (2021.–2025.) i okvirnog plana o obrazovnim potrebama Roma (2018.–2022.).

19. Nažalost, nije bio usvojen novi akcioni plan za djecu. Međutim, u saradnji sa Fondom Ujedinjenih nacija za djecu (UNICEF), Vijeće za djecu Bosne i Hercegovine bilo je uključeno u usvajanje novog akcionog plana za djecu.

20. Bosna i Hercegovina bila je posvećena unaprjeđenju zaštite okoliša i održivog razvoja. Strategija zemlje u tom pogledu bila je usmjerena na usklađivanje okolišnih propisa sa standardima Evropske unije, što je uključivalo sektore poput upravljanja vodama, upravljanja otpadom, kvalitete zraka, klimatskih promjena, industrijskog zagađenja, hemikalija, zaštite prirode i buke iz okoliša. Razvojni program Ujedinjenih nacija podržao je Bosnu i Hercegovinu u pripremi četvrtog nacionalnog izvještaja o klimatskim promjenama i trećeg dvogodišnjeg ažuriranog izvještaja o emisijama stakleničkih plinova, u skladu sa Okvirnom konvencijom Ujedinjenih nacija o klimatskim promjenama.

21. Uz to, nakon pregleda situacije u zemlji u sklopu trećeg ciklusa univerzalnog periodičnog pregleda, Bosna i Hercegovina je Vijeću za ljudska prava dostavila dodatno zatražene informacije. Bosna i Hercegovina je u potpunosti podržala Agendu 2030 za održivi razvoj i započela aktivnosti na provođenju Ciljeva održivog razvoja. Bosna i Hercegovina je također planirala da izradi mapu puta za Ciljeve održivog razvoja, uz aktivni angažman u pružanju podrške od strane poslovne i akademske zajednice i civilnog društva.

22. Bosna i Hercegovina je 2022. godine usvojila smjernice za poslovni sektor i ljudska prava, što je pokazalo da je i dalje snažno posvećena poštivanju i unapređenju ljudskih prava zajamčenih međunarodnim sporazumima koje je ratifikovala, u svojim naporima na postizanju demokratskog društva i evropskih integracija.

23. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je zakon o sprečavanju sukoba interesa, kao i zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

24. Uprkos nasljeđu ratova iz 1990-ih koji su doveli do jedinstvenih poteškoća, Federacija Bosne i Hercegovine je 2023. donijela novi zakon kojim se priznaju žrtve seksualnog zlostavljanja i djeca rođena iz čina seksualnog nasilja u toku rata kao kategorije zaštićene zakonom, a koji im pruža zakonska prava i pomoć. Federacija Bosne i Hercegovine je takođe rješavala pitanja nejednake materijalne podrške osobama sa invaliditetom, povećanjem finansijske podrške za osobe sa invaliditetom, žrtve rata i borce.

25. Zakon o radu izmijenjen je 2024. godine kako bi studentima omogućio pravo na rad i zaradu, što do tada nije bilo moguće. Po prvi put je osigurana direktna finansijska podrška za majke novorođene djece, te je propisano da 20 posto sredstava dodijeljenih nižim administrativnim nivoima mora biti implementirano za demografske mjere.

26. Zbog rata i njegovih posljedica, nekoliko populacijskih grupa u Bosni i Hercegovini, naročito povratnici, i dalje se suočavalo sa izazovom osiguravanja pune integracije i pristupa javnim uslugama. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine bavila se tim izazovima pružanjem dodatne podrške povratnicima, uključujući i prilike za zapošljavanje u lokalnoj upravi i javnim preduzećima, kao i pravnu pomoć za njihov status i prava.

27. Republika Srpska je takođe postigla značajan napredak u borbi protiv korupcije, trgovine ljudima i diskriminacije. Usvojena je strategija za borbu protiv korupcije, uključujući i akcioni plan i kanal za prijavljivanje, te je implementiran mehanizam upućivanja za slučajeve trgovine ljudima. Ukidanje smrtne kazne bila je značajna prekretnica, uz nastojanja da se ukloni etnička diskriminacija, naročito u vezi sa ratnim zločinima i statusom žrtava ratne torture. U aprilu 2023. godine Vlada Republike Srpske usvojila je akcioni plan za sprečavanje seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece. Takođe je usvojila strategiju zapošljavanja, kao i strategiju za mlade.

28. U Brčko distriktu, skupština je poduzela korake na jačanju zaštite ljudskih prava, uključujući i građanska prava. Usvojen je zakon o mirnom okupljanju, a osnovano je i Vijeće nacionalnih manjina. Brčko distrikt donio je zakon usmjeren na sprečavanje korupcije i koordinaciju napora u borbi protiv korupcije. Takođe je 2019. godine donio deklaraciju o borbi protiv govora mržnje i iskazao predanost pooštravanju odredbi kaznenog zakona u vezi zločina motivisanih mržnjom. Pravna podrška u Brčko distriktu ojačana je putem kancelarije koja pruža besplatnu pravnu pomoć onima kojim je potrebna.

29. Strategija Brčko distrikta za mlade 2022/2026 pokriva obrazovanje, uključujući i obrazovanje učenika i studenata sa invaliditetom.

30. Predanost Brčko distrikta inkluzivnosti takođe je bila evidentna u bavljenju sa pitanjima u vezi prava lezbejskih, gej, biseksualnih i transrodnih (LGBT) osoba, podnošenjem nekoliko prijava u periodu od 2020. do 2022. godine, što pokazuje da se kontinuirano posvećuje pažnja ovoj važnoj oblasti.

B. Interaktivni dijalog i odgovori Države koja je subjekt pregleda

31. Tokom interaktivnog dijaloga, 65 delegacija je dalo izjave. Preporuke date tokom dijaloga se nalaze u Odjeljku II ovog izvještaja.

32. Niger je pohvalio saradnju Bosne i Hercegovine sa sistemom Ujedinjenih nacija i njegovim mehanizmima ljudskih prava, te je izrazio zadovoljstvo u vezi napora BiH da ojača svoj zakonodavni okvir za ljudska prava.

33. Norveška je pozdravila usvajanje akcionog plana za lezbejske, gej, biseksualne, transrodne i međurodne (LGBTI) osobe, međutim izrazila je i određenu zabrinutost.

34. Oman je pohvalio Bosnu i Hercegovinu za njene napore na unapređenju prava osoba sa invaliditetom i njihovoj učinkovitoj integraciji u društvo, naročito kroz inicijative zapošljavanja 2021.-2023. koje je proveo Fond za profesionalnu rehabilitaciju, osposobljavanje i zapošljavanje.

35. Pakistan je izrazio zahvalnost Bosni i Hercegovini zbog pozitivnog angažmana sa mehanizmom UPP-a i kontinuiranih napora na jačanju institucionalnog i zakonodavnog okvira za zaštitu i promovisanje ljudskih prava.

36. Filipini su pozdravili kontinuirane napore Bosne i Hercegovine da uskladi domaće okvire sa međunarodnim obavezama iz oblasti ljudskih prava, što je i potvrđeno usvajanjem Strategije za migracije i azil, četvrte sveobuhvatne strategije o ravnopravnosti polova i opšteg protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici.

37. Portugal je pohvalio Bosnu i Hercegovinu za usvajanje Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba, te za usvajanje strategije za borbu protiv nasilja u porodici 2020.-2024.

38. Katar je pohvalio napore Bosne i Hercegovine na provedbi prethodnih preporuka UPP-a, izrazio zahvalnost za djelovanje BiH u borbi protiv korupcije i trgovine ljudima, te je pozdravio mjere koje jačaju prava i uključenost osoba sa invaliditetom.

39. Republika Moldavija odala je priznanje naporima u borbi protiv govora mržnje, poboljšavanju rodne jednakosti u pravosuđu i zaštiti žrtava trgovine ljudima. Pohvalila je Bosnu i Hercegovinu za izmjene zakona sa ciljem uspostave nacionalnog preventivnog mehanizma za sprečavanje mučenja i zlostavljanja, te je odala priznanje naporima na usklađivanju propisa sa zakonodavstvom EU.

40. Ruska Federacija je izrazila zabrinutost u vezi pogoršanja situacije, uz tvrdnju da strano miješanje podriva samoupravu, te da je visoki predstavnik za implementaciju mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu, koji nema legitimnost UN-a, jednostrano nametao odluke. Ruska Federacija je nadalje izjavila da neokolonijalna kontrola krši suverenitet, te je pozvala na ukidanje vanjske vladavine kako bi se obnovilo demokratsko samoodređivanje.

41. Senegal je pohvalio usvajanje Strategije unapređenja društvenog položaja osoba sa invaliditetom i provođenje Strategije za unapređenje prava osoba sa invaliditetom. Pozdravio je aktivnosti na konsolidaciji zakonodavnog i institucionalnog okvira za borbu protiv društvenih nejednakosti.

42. Slovačka je pozitivno ocijenila napore da se zakonodavstvo približi evropskim standardima, uključujući i one iz oblasti diskriminacije, ali je sa žaljenjem primijetila da nisu provedene presude Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, čime se pripadnici manjina, odnosno konstitutivnih naroda spriječavaju da budu ravnopravni kandidati u izbornim procesima.

43. Slovenija je pohvalila Bosnu i Hercegovinu za usvajanje četvrtog Gender akcionog plana BiH za period 2023.-2027., te za usvajanje Strategije za unapređenje rodne ravnopravnosti u pravosuđu u BiH od strane Visokog sudskog i tužilačkog vijeća.

44. Španija je pozdravila usvajanje Gender akcionog plana 2023.-2027. i izmjena Krivičnog zakona kojim se domaće zakonodavstvo uskladilo sa Istanbulskom konvencijom, te Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba. Sugerisala je da se obezbjede adekvatna sredstva za provođenje ovih instrumenata.

45. Švajcarska je poželila dobrodošlicu delegaciji Bosne i Hercegovine.

46. Togo je čestitao Bosni i Hercegovini na predstavljanju nacionalnog izvještaja i postignutom napretku, naročito u vezi posvećenosti vlasti da se omogući kvalitetno obrazovanje na svim nivoima.

47. Tunis je pohvalio napore Bosne i Hercegovine na jačanju ljudskih prava i poboljšanju zakonodavnog okvira. Takođe je pozdravljen napredak u ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, zajedno s napretkom u zdravstvu, obrazovanju i socijalnoj skrbi, kao i zakoni o rodnoj ravnopravnosti i borbi protiv diskriminacije i trgovine ljudima.

48. Turska je izrazila podršku naporima na jačanju demokratskih institucija u Bosni i Hercegovini. I dalje, međutim, izražava zabrinutost u vezi secesionističkih narativa i narativa podjela na domaćoj političkoj sceni u Bosni i Hercegovini. Uprkos svim tim poteškoćama, Turska smatra da Bosna i Hercegovina ima potencijal da bude jedinstveni primjer mirnog suživota različitih etničkih i vjerskih grupa i nastaviće da podržava napore BiH koji vode ka tom cilju.

49. Ukrajina je pohvalila Bosnu i Hercegovinu za napredak postignut u oblasti ljudskih prava, naročito u vezi ratifikacije Istanbulske konvencije, kao i kontinuirane napore na poboljšavanju prava ranjivih grupa. Takođe je zabilježen napredak u provođenju inkluzivnog obrazovanja i naglasak na borbu protiv diskriminacije kroz nacionalne strategije.

50. Ujedinjeno Kraljevstvo pozdravilo je predanost Bosne i Hercegovine ljudskim pravima i uključenost BiH u procesu UPP-a. Pohvaljena je činjenica da je Bosna i Hercegovina prihvatila većinu preporuka iz 2018. godine. Međutim, potrebno je hitno djelovanje kako bi se ostvario smislen napredak u implementaciji. Dat je podsticaj prioritizaciji reformi koje jačaju zakonodavstvo i institucije u zaštiti LGBT+ zajednica i žrtava rodno zasnovanog nasilja.

51. Urugvaj je pozdravio predstavljanje nacionalnog izvještaja Bosne i Hercegovine i pohvalio napore koje poduzima država.

52. Bolivarska Republika Venecuela zabilježila je napredak postignut u promovisanju, zaštiti i uživanju ljudskih prava i pozvala Bosnu i Hercegovinu da intenzivira napore u oblastima poput uklanjanja svih oblika diskriminacije, stambenog sektora i prava na obrazovanje.

53. Vijetnam je pohvalio Bosnu i Hercegovinu za kontinuiranu posvećenost ljudskim pravima, što uključuje napredak u borbi protiv diskriminacije, unapređenju rodne jednakosti i pružanja podrške ranjivim grupama.

54. Armenija je izrazila zahvalnost Bosni i Hercegovini za napore na osnivanju Vijeća za osobe sa invaliditetom, usvajanju strategija i akcionih planova za unapređenje prava i socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom. Armenija pridaje posebnu važnost djelovanju u oblastima usklađivanja zakonodavstva u borbi protiv diskriminacije, naporima na riješavanju segregacije u obrazovnom sistemu i mjerama na poboljšavanju statusa manjinskih grupa.

55. Australija je odala priznanje Bosni i Hercegovini na iniciranju nacionalnih akcionih planova za unapređenje i zaštitu prava žena, Roma i LGBTQIA+ osoba, ali je zabrinuta zbog pada Bosne i Hercegovine na globalnoj ljestvici u pogledu korupcije, medija i sloboda civilnog društva.

56. Austrija je pohvalila napredak postignut u periodu od posljednjeg ciklusa, posebno u vezi usvajanja Gender akcionog plana 2023.–2027. i Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba 2021.–2024. Austrija je, međutim, izrazila zabrinutost zbog sve manjeg prostora za aktere civilnog društva i istakla da je potrebno zakonodavno djelovanje kako bi se riješile diskriminirajuće odredbe.

57. Belgija je pozdravila napore i pozitivne korake poduzete od strane Bosne i Hercegovine u periodu od prethodnog UPP-a, međutim primijetila je da, bez obzira na ove napore, i dalje ima prostora za postizanje napretka, naročito u vezi rodno zasnovanog nasilja, etničke diskriminacije i prava LGBTQI+ osoba.

58. Brazil je odao priznanje za napredak postignut u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja, koji uključuje i uspostavu kriznih centara za žrtve silovanja u Tuzli, Mostaru i Sarajevu. Takođe je pohvalio napore Bosne i Hercegovine na poboljšavanju zdravstvene pokrivenosti. Brazil podstiče Bosnu i Hercegovinu da osigura da se pritvaranje migranata primjenjuje samo kao krajnja mjera i u najkraćem mogućem roku.

59. Bugarska je pozvala Bosnu i Hercegovinu da nastavi sa naporima na jačanju zakonodavnog, institucionalnog i političkog okvira iz oblasti zaštite ljudskih prava. Pozitivno je ocijenila mjere donesene za borbu protiv govora mržnje i pozdravila osnivanje Vijeća za osobe sa invaliditetom.

60. Kanada je pozdravila ukidanje smrtne kazne u Republici Srpskoj i postavljanje fokalnih tačaka za zločine mržnje protiv LGBTQI+ osoba u kantonalnim tužilaštvima u Federaciji Bosne i Hercegovine.

61. Čile je čestitao Bosni i Hercegovini na usvajanju Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba 2022. godine, te je naglasio usvajanje zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću sa ciljem garantovanja nezavisnosti, nepristrasnosti i profesionalnosti pravosuđa.

62. Kina je izrazila zahvalnost BiH u vezi postignutog napretka u unapređenju i zaštiti ljudskih prava, te je zabilježila posvećenost održivom ekonomskom i društvenom razvoju, što uključuje borbu protiv korupcije, unapređenje rodne jednakosti, borbu protiv trgovine ljudima, jačanje socijalne zaštite i zaštitu prava manjinskih grupa poput žena, djece i osoba sa invaliditetom.

63. Kolumbija je poželila dobrodošlicu delegaciji Bosne i Hercegovine i uspjeh u četvrtom ciklusu Univerzalnog periodičnog pregleda.

64. Kostarika je čestitala Bosni i Hercegovini na osnivanju Vijeća za osobe sa invaliditetom i mehanizama za saradnju sa civilnim društvom.

65. Hrvatska je zabilježila usvajanje izmjena i dopuna zakona koji se odnose na ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, kojim se omogućila uspostava nacionalnog preventivnog mehanizma kao dijela mandata te institucije, ali je izrazila zabrinutost da taj mehanizam nije u potpunosti operacionaliziran.

66. Delegacija Bosne i Hercegovine je napomenula da je zemlja poduzela napore na borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije i jačanju vladavine prava. U septembru 2023. godine, Bosna i Hercegovina je usvojila izmjene i dopune Zakona o visokom i sudskom tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina je 2024. godine usvojila zakone sa ciljem sprečavanja sukoba interesa u institucijama na državnom nivou i borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

67. Cilj novog zakona o sprečavanju sukoba interesa je da osigura vršenje javnih funkcija bez ličnog miješanja ili privatnog uticaja. Ovaj zakon treba ojačati integritet, transparentnost i povjerenje javnosti u institucije vlasti u odgovoru na potrebu za reformom pravosuđa.

68. Pored ovih napora, Bosna i Hercegovina radila je na nacrtu zakona u vezi oduzimanja nezakonito stečene imovine, sa ciljem uvođenja posebnog postupka za oduzimanje imovine u slučajevima kada se ne može provesti krivična prijava.

69. Bosna i Hercegovina je nastavila sa rješavanjem pitanja ratnih zločina počinjenih u sukobu 1992.-1995. revidiranjem državne strategije za ratne zločine i uspostavom nadzornog tijela. Takođe je potpisala memorandum o razumijevanju sa Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove, što je omogućilo BiH da uvede konačne presude Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju u domaće krivične spise.

70. BiH je ostala predana zaštiti ljudskih prava u zatvorskom sistemu, te je u tom smislu poduzela korake na provođenju preporuka Evropskog odbora za spriječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Novi zakon Bosne i Hercegovine o pristupu informacijama dodatno je promovisao transparentnost.

71. Regulatorna agencija za komunikacije BiH djelovala je na polju suzbijanja govora mržnje, izričući novčane kazne i upozorenja emiterima za prekršaje. Regulatorna agencija za komunikacije kontinuirano provodi aktivnosti vezane za nadzor i provođenje pravila i propisa iz oblasti emitovanja, kojima se zabranjuju sadržaji koji sadrže govor mržnje. Donijeti su novi propisi kako bi se povećala dostupnost medija osobama sa invaliditetom, a osnovana je i radna grupa za izradu nacrta zakona o transparentnosti vlasništva nad medijima.

72. U vezi migracija i zaštite izbjeglih osoba, BiH je uskladila svoj zakonodavni okvir sa standardima EU. Izmjene zakona o strancima uskladile su propise BiH sa direktivama EU, čime se osigurala bolja zaštita za migrante i izbjeglice.

73. Cilj Strategije za migracije i azil 2021.-2025. bio je sveobuhvatni pristup sa jasno definisanim mjerama i aktivnostima. U skladu sa Strategijom, Vijeće ministara je usvojilo

pravilnik kojim su se definisali standardi za rad prijemnih centara, čime su se osigurali humani i zakonski regulisani uslovi za smještaj tražilaca azila i migranata.

74. Prema najnovije ažuriranim podacima, četiri prijemna centra rade u Bosni i Hercegovini, sa ukupnim smještajnim kapacitetom od 4.600 mjesta. Ovi centri su namjenski napravljeni za smještaj ranjivih grupa, što uključuje porodice, žene i djecu.

75. Posvećena je posebna pažnja pravima stranih maloljetnih osoba, u skladu sa Konvencijom o pravima djeteta. Maloljetnici bez pratnje smještani su u centrima namijenjenim za ranjive osobe, uz imenovanje privremenih skrbnika kako bi se osigurala njihova prava i dobrobit. Korištenje ovih centara za maloljetnike smatralo se krajnjom mjerom i primjenjivalo se u najkraćem mogućem periodu.

76. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice povećalo je broj uposlenika kako bi se fokusiralo na pojedinačne slučajeve i zadržala prisutnost na terenu, osiguravajući neposredan kontakt sa izbjeglicama.

77. U sektoru obrazovanja, Bosna i Hercegovina je osigurala pravo na obrazovanje i jednak pristup svim pojedincima, bez obzira na pol, rasu, vjeru, političko uvjerenje ili nacionalno porijeklo. Pravni i strateški okviri Bosne i Hercegovine su promovisali tolerantno multietničko okruženje u školama. Implementacija ovih okvira imala je za cilj poboljšanje položaja društveno ranjivih grupa i podsticanje politika inkluzivnog obrazovanja.

78. U oktobru 2019. godine, Vijeće ministara je usvojilo preporuke za inkluzivno obrazovanje koje su javno dostupne online. Bosna i Hercegovina takođe je provela nekoliko programa i projekata za poboljšanje društvene uključenosti za ranjive grupe i zaštitu porodica, poput projekta Instrumenta za pretpristupnu pomoć iz 2020. godine, koji je bio usmjeren na jačanje sistema socijalne zaštite djece i obrazovanja, kao i još jednog projekta sa ciljem jačanja ljudskih potencijala u centrima za socijalni rad.

79. BiH je 2023. godine pokrenula program UNICEF-a usmjeren na transformaciju ustanova za brigu o djeci i sprečavanje razdvajanja porodica.

80. Što se tiče apatridije, Bosna i Hercegovina je uložila napore u rješavanje ovog problema kroz redovnu saradnju sa različitim ministarstvima i organima. Zakon o državljanstvu Bosne i Hercegovine omogućava osobama bez državljanstva ili osobama sa statusom izbjeglice da steknu državljanstvo BiH ako su najmanje pet godina živile u BiH.

81. Ministarstvo civilnih poslova takođe je istaknulo napore koje BiH ulaže u saradnji sa međunarodnim organizacijama kako bi se spriječila apatridija i osiguralo da individualne osobe imaju pristup pravnom priznavanju statusa i zaštiti u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine.

82. Kuba je odala priznanje posvećenosti BiH mehanizmu univerzalnog periodičnog pregleda. Pozitivno je ocijenila formiranje Vijeća za osobe sa invaliditetom, te usvajanje nacionalne strategije kako bi se poboljšali socijalni uvjeti osoba sa invaliditetom.

83. Kipar je pozdravio donošenje brojnih mjera na unapređenju i zaštiti ljudskih prava, uključujući i uspostavu Vijeća za osobe sa invaliditetom, usvajanje Gender akcionog plana i izmjene i dopune zakona o ombudsmenima za ljudska prava.

84. Češka je pohvalila Bosnu i Hercegovinu za aktuelni proces usklađivanja zakonodavstva sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Odala je priznanje kontinuiranoj odlučnosti u zaštiti ranjivih i marginalizovanih grupa, što uključuje žene, osobe sa invaliditetom, LGBTQI+ osobe i romske zajednice.

85. Egipat je pohvalio napredak Bosne i Hercegovine u vezi osnivanja Vijeća za osobe sa invaliditetom i usvajanja nacionalne strategije. Egipat je pozdravio izmjene i dopune zakona o suzbijanju diskriminacije, donošenje nacionalne strategije za borbu protiv korupcije i napore na unapređenju prava manjina.

86. Eritreja je pohvalila Bosnu i Hercegovinu za usvajanje strategije i akcionog plana za migracije i azil 2021.-2025., što je pokazalo snažnu predanost poboljšanju upravljanja migracijama i azilom. Takođe je pozdravljeno usvajanje Strategije razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021.-2027.

87. Estonija je pozdravila poboljšanja zakonodavnog i institucionalnog okvira sa ciljem jačanja zaštite ljudskih prava. Izražena je zabrinutost u vezi prijavljenih pokušaja da se ograniče sloboda izražavanja i medijske slobode, te u vezi nametnutih ograničenja na civilno društvo.

88. Finska je pohvalila Bosnu i Hercegovinu za usvajanje Gender akcionog plana i posvećenost rješavanju rodno zasnovanog nasilja. Izražena je zabrinutost u vezi sve goreg ambijenta za civilno društvo u zemlji.

89. Francuska je pohvalila Bosnu i Hercegovinu za uspostavu nacionalnog preventivnog mehanizma protiv mučenja 2023. godine. Podstakla je Bosnu i Hercegovinu da osnaži sistem ljudskih prava.

90. Gambija je pohvalila Bosnu i Hercegovinu za njene napore na jačanju okvira ljudskih prava, uključujući i ukidanje smrtne kazne.

91. Gruzija je pohvalila Bosnu i Hercegovinu za napore poduzete u provedbi preporuka iz prethodnog pregleda. Pozdravila je korake poduzete kako bi se osnažio nacionalni okvir za zaštitu ljudskih prava, uključujući i usvajanje relevantnih zakona i politika. Gruzija je pozitivno ocijenila mjere za poboljšanje kvalitete obrazovanja i osiguranje jednakog pristupa obrazovanju.

92. Njemačka je pozdravila nedavno poduzete korake od strane Bosne i Hercegovine, naročito nacrte zakona o reparacijama za civilne žrtve rata 1992.-1995., što uključuje i priznavanje prava djece rođene kao posljedica seksualnog nasilja vezanog za sukob. Zabilježeno je, međutim, neprovođenje zakona za zaštitu prava manjina i ranjivih grupa. Njemačka je posebno zabrinuta time što LGBTQ+ osobe nemaju zakonsku zaštitu, te se i dalje suočavaju s diskriminacijom i nasiljem, kao i time što se novinari suočavaju s nasiljem i drugim oblicima pritiska koji ograničavaju njihovu nezavisnost.

93. Island je pozdravio delegaciju Bosne i Hercegovine i pozitivno ocijenio predstavljanje nacionalnog izvještaja BiH.

94. Indija je odala priznanje incijativama koje je poduzimala BiH u cilju zaštite i unapređenja ljudskih prava, te je pohvalila usvajanje zakona o sprečavanju sukoba interesa i izmjene zakona o ombudsmenima za ljudska prava.

95. Indonezija je pohvalila nepokolebljivu predanost Bosne i Hercegovine unapređenju zaštite ljudskih prava u zemlji. Odato je priznanje napretku postignutom u nekoliko oblasti, što uključuje jačanje vladavine prava i borbu protiv govora mržnje, međutim primjećeno je da i dalje postoje značajni izazovi.

96. Islamska Republika Iran je pozitivno ocijenila značajne korake poduzete od strane BiH od posljednjeg pregleda i posvećenost zemlje unapređenju i zaštiti ljudskih prava.

97. Irak je pozdravio napredak Bosne i Hercegovine u izradi zakona sa ciljem unapređenja ljudskih prava, te je pohvalio napore BiH na uklanjanju diskriminacije protiv manjina.

98. Irska je izrazila podršku uspostavi nacionalnog preventivnog mehanizma, kao i žaljenje zbog izazova građanskom prostoru, uključujući prijetnje i zastrašivanja protiv novinara i branitelja ljudskih prava, te posebno žena.

99. Italija je pozdravila izmjene zakona o zabrani diskriminacije, usvajanje zakona kojim se omogućava registracija djece migranata i tražioca azila, kao i odluku da se uspostavi Vijeće za osobe sa invaliditetom, što je nadalje osnažilo anti-diskriminacijski okvir.

100. Jordan je pohvalio napore Bosne i Hercegovine na provođenju preporuka u okviru UPP-a, uključujući izmjene Zakona o zabrani diskriminacije (2006. i 2023.), ažuriranje informacionog sistema pravosuđa i formiranje Vijeća za osobe sa invaliditetom.

101. Litvanija je pohvalila napredak u oblasti ljudskih prava postignut na osnovu prethodnih preporuka UPP-a, uključujući prava djeteta i bezbjednost novinara. Odala je priznanje postavljanju fokalnih tačaka za bezbjednost novinara i dala podsticaj daljim mjerama u skladu sa međunarodnim standardima.

102. Luksemburg se zahvalio Bosni i Hercegovini na naporima u provođenju preporuka iz trećeg ciklusa, što uključuje uvođenje seksualne orijentacije kao osnove za zabranu diskriminacije u zakonu.

103. Malavi je pohvalio Bosnu i Hercegovinu za napredak u oblasti ljudskih prava u periodu od posljednjeg pregleda, što uključuje usvajanje zakona o mirnom okupljanju i smjernica za sprečavanje uznemiravanja na radnom mjestu i seksualnog uznemiravanja.

104. Malezija je odala priznanje napretku koji je Bosna i Hercegovina postigla u promovisanju rodne jednakosti, borbi protiv trgovine ljudima i unapređenju obrazovanja. Pohvalila je napore na integraciji svakog djeteta u obrazovni sistem i uklanjanju praksi koje mogu dovesti do segregacije.

105. Maldivi su pohvalili Bosnu i Hercegovinu za zakonske izmjene koje podržavaju rodnu jednakost, uključujući i akcioni plan za borbu protiv nasilja u porodici, te uspostavu tri krizna centra za žrtve silovanja u medicinskim ustanovama s obučenim kadrom.

106. Mauritanija je izrazila zahvalnost Bosni i Hercegovini za Strategiju razvoja kulture (2023.–2030.) i finansiranje projekata kulturnog stvaralaštva. Pohvalila je Festival kulturnog stvaralaštva, pozdravila nacionalnu strategiju za borbu protiv klimatskih promjena i odala priznanje naporima na usklađivanju zakona o zaštiti okoliša sa međunarodnim sporazumima.

107. Meksiko je odao priznanje napretku postignutom u zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama kroz izradu zakona i izmjene i dopune Krivičnog zakona.

108. Crna Gora je zabilježila da i dalje postoji segregacija u obrazovnom sistemu, te da je većina škola jednonacionalna. Pohvaljeni su napori Bosne i Hercegovine da osnaži institucije za ljudska prava, te su pozdravljeni ključni zakoni, ažuriranje mandata ombudsmena i pravosudnog sistema, kao i inicijative za inkluzivno obrazovanje i borbu protiv diskriminacije.

109. Maroko je pohvalio napore Bosne i Hercegovine na jačanju zakonskog arsenala za unapređenje ljudskih prava, naročito kroz usvajanje snažnih zakonodavnih mjera protiv diskriminacije.

110. Nepal je zabilježio uspostavu institucija i politika za rodnu jednakost, nediskriminaciju i društvenu uključenost. Pohvaljena je strategija zaštite okoliša za klimatske promjene, kao i napori na rješavanju problema nezaposlenosti i jačanju socijalne zaštite.

111. Švedska je pozdravila ukidanje smrtne kazne u Republici Srpskoj i uspostavu novog mehanizma za prevenciju mučenja. Zabilježila je, međutim, da i dalje postoji zabrinutost u vezi izbornih prava, prava na slobodu izražavanja, sposobnosti novinara i civilnog društva da efikasno funkcionišu, kao i nedovoljnih napora u borbi protiv korupcije na visokom nivou.

112. Kraljevina Nizozemska je pohvalila ukidanje smrtne kazne u Republici Srpskoj, međutim primjetila je da njen Ustav i dalje sadrži diskriminacijski karakter u smislu političkih prava.

113. Delegacija Bosne i Hercegovine se zahvalila potpredsjedniku Vijeća za ljudska prava, te se zahvalila Državama na njihovom doprinosu i poznavanju situacije u zemlji i njene kompleksnosti.

114. Delegacija je sa zadovoljstvom primijetila da Bosna i Hercegovina ima široki krug prijatelja iz cijelog svijeta. Briga koju su izrazili ima za cilj da osigura da Bosna i Hercegovina i dalje bude među Državama koje unapređuju ljudska prava i slobode i primjenjuju najviše demokratske standarde.

115. Bosna i Hercegovina ima kompleksnu strukturu definisanu Ustavom, međutim posvećena je provođenju preporuka i ispunjavanju svojih obaveza i opredjeljenja iz međunarodnih sporazuma koje je ratifikovala ili kojim je pristupila.

116. Bosna i Hercegovina je uspostavila mehanizme koji funkcionišu. Planira da nastavi raditi uz podršku drugih Država. Preporuke iznesene na aktuelnoj sjednici Vijeća za ljudska prava doprinijele su podizanju svijesti o neophodnosti poštivanja ljudskih prava kao sastavnog dijela vladavine prava i demokratskog društva, te su nadalje uticale na pozitivne promjene u uspostavi odgovornosti na svim nivoima vlasti.

II. Zaključci i/ili preporuke

117. **Bosna i Hercegovina će razmotriti sljedeće preporuke i pravovremeno odgovoriti na iste, odnosno najkasnije do 59. sjednice Vijeća za ljudska prava:**

117.1 **Ratifikovati Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, kao i Međunarodnu konvenciju za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka (Gambija);**

117.2 **Nastaviti sa naporima na kompletiranju sveobuhvatnog zakonodavstva i integrisane strategije za borbu protiv cyber kriminala (Irak);**

117.3 **Usvojiti sveobuhvatni okvir politika za tranzicijsku pravdu kako bi se riješila pitanja u vezi nasljeđa prošlosti, podsticalo pomirenje i unaprijedila inkluzivnost i međusobno razumijevanje (Slovačka);**

117.4 **Nastaviti sa naporima u vezi društvenog dijaloga i tranzicijske pravde koji doprinose stvaranju kulture mira i sprečavanja nasilja (Kostarika);**

117.5 **Osigurati punu implementaciju presuda Evropskog suda za ljudska prava u Bosni i Hercegovini (Francuska);**

117.6 **Nastaviti sa konkretnim mjerama sa ciljem pune implementacije presuda Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Evropskog suda za ljudska prava (Republika Moldavija);**

117.7 **Provesti ustavnu i izbornu reformu u skladu sa presudom u predmetu Sejdić-Finci i relevantnom sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava (Češka);**

117.8 **Usvojiti dalje izmjene izbornog procesa kako bi se približile međunarodnim standardima i provesti presude Evropskog suda za ljudska prava (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske);**

117.9 **Revidirati na osnovu inkluzivnih konsultacija Ustav i izborni zakon, u skladu sa presudama Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, kako bi se osigurala jednakost svih građana u ostvarivanju njihovih političkih prava (Švajcarska);**

117.10 **Provesti smislen dijalog sa svim akterima u vezi provođenja reformi, kako bi se osigurala jednakost svih građana u ostvarivanju njihovih izbornih prava, u skladu sa relevantnim presudama Evropskog suda za ljudska prava (Švedska);**

117.11 **Poduzeti neophodne revizije Ustava i Izbornog zakona, između ostalog uklanjanjem diskriminirajućih odredbi i provođenjem presuda Evropskog suda za ljudska prava, naročito presude u predmetu Sejdić-Finci. (Austrija);**

117.12 **Osigurati slobodne i fer izbore obezbjeđivanjem odgovarajućih i pravovremenih sredstava i provođenjem mjera koje poboljšavaju njihov integritet (Norveška);**

117.13 **Ojačati nezavisnost, resurse i učinkovitost Institucije ombudsmena za ljudska prava, što će joj omogućiti da ispuni svoj mandat i da se njene preporuke sistematski provode od strane vlasti, naročito u vezi rješavanja problema marginalizovanih grupa (Armenija);**

117.14 **Ojačati nezavisnost Institucije ombudsmena za ljudska prava putem nepristrasnog odabira i imenovanja, te povećati finansijsku samostalnost institucije (Čile);**

117.15 **Osigurati nepristrasni odabir i imenovanja ombudsmena, finansijsku samostalnost ovog ureda i sistematsko i pravovremeno provođenje njegovih preporuka (Češka);**

117.16 **Uspostaviti nacionalni mehanizam za praćenje preporuka sistema univerzalnih ljudskih prava, koji uključuje stalne konsultacije sa civilnim društvom (Urugvaj);**

117.17 **Nadalje ojačati implementaciju zakonodavstva kojim se zabranjuje diskriminacija (Filipini);**

117.18 **Poduzeti mjere u borbi protiv diskriminacije zasnovane na rodu, seksualnoj orijentaciji ili invaliditetu (Francuska);**

117.19 **Provesti u potpunosti nacionalne akcione planove za rješavanje nejednakosti s kojom se suočavaju žene, Romi i LGBTQIA+ osobe (Australija);**

117.20 **Nastaviti sa već započetim naporima na usklađivanju zakonskog okvira u vezi sa zabranom rasne diskriminacije (Senegal);**

117.21 **Intenzivirati napore na usklađivanju nacionalnog zakonskog okvira o rasnoj diskriminaciji sa međunarodnim standardima, kako bi se osiguralo da sve osobe uživaju isti nivo zaštite i uživanja prava, bez obzira na njihovo etničko porijeklo, mjesto stanovanja i druge razloge (Bolivarska Republika Venecuela);**

117.22 **Osigurati usklađivanje zakonskog okvira koji zabranjuje rasnu diskriminaciju na državnom i entitetskom nivou uvođenjem svih osnova za zabranu rasne diskriminacije i rješavanjem diskriminacije u pristupu održivom formalnom zapošljavanju, posebno za Rome i osobe sa invaliditetom. (Brazil);**

117.23 **Intenzivirati napore na usklađivanju zakonskog okvira za zabranu diskriminacije kako bi se osiguralo da sve osobe uživaju isti nivo zaštite i uživanja prava (Kolumbija);**

117.24 **Poduzeti neophodne korake kako bi se spriječili zločini mržnje protiv povratnika, vjerskih institucija i grobalja širom Bosne i Hercegovine (Turska);**

117.25 **Osigurati da pravosuđe i agencije za provođenje zakona reaguju sistematski, brzo i adekvatno na slučajeve diskriminacije, zločina iz mržnje i govora mržnje po svim osnovama, u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava (Crna Gora);**

117.26 **Jačati napore na sprečavanju i rješavanju diskriminacije i govora mržnje u svim oblicima, provedbom sveobuhvatnog zakonodavstva koje izričito zabranjuje govor mržnje i koje je usklađeno sa međunarodnim standardima ljudskih prava (Indonezija);**

117.27 **Nastaviti sa naporima na borbi protiv diskriminacije i govora mržnje (Tunis);**

117.28 **Nastaviti sa naporima na borbi protiv netrpeljivosti, govora mržnje i svih oblika diskriminacije (Egipat);**

117.29 **Nastaviti sa naporima na borbi protiv svih oblika diskriminacije, nejednakosti i nasilja (Bugarska);**

117.30 **Spriječiti i riješiti diskriminaciju i govor mržnje po svim osnovama, na svim nivoima vlasti i u cjelokupnom javnom sektoru, sa posebnim osvrtom na inkluzivnu reformu obrazovnog sistema, što uključuje ukidanje fenomena tzv. "dvije škole pod jednim krovom", te osnažiti antidiskriminacijske zakone u pogledu višedimenzionalne diskriminacije, uz pružanje podrške učešću i zastupljenosti ranjivih i marginalizovanih grupa u političkom i javnom životu (Češka);**

117.31 **Provesti mjere na ukidanju diskriminacije u političkim i društvenim strukturama (Njemačka);**

117.32 **Izvršiti bez odlaganja izmjene Ustava kako bi se uklonila diskriminacija na osnovu etničke pripadnosti u javnom i političkom životu, kao i u smislu pristupa zapošljavanju u javnom sektoru, u skladu sa relevantnom sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava (Belgija);**

117.33 **Osigurati pravo na jednakost i nediskriminaciju za sve građane Bosne i Hercegovine, naročito provođenjem odluke Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci i drugih relevantnih presuda (Kraljevina Nizozemska);**

117.34 **Poduzeti sve neophodne mjere za podsticanje međukulturnog dijaloga, tolerancije i razumijevanja među zajednicama, promovisati pomirenje i zaštititi ranjive grupe izbjegavanjem retorike koja izaziva podjele, uklanjanjem diskriminirajućih zakona i provođenjem presuda Evropskog suda za ljudska prava (Italija);**

117.35 **Spriječiti prakse koje isključuju, stigmatiziraju ili diskriminišu manjinske učenike i njihove zajednice (Senegal);**

117.36 **Nastaviti sa naporima na uklanjanju svih oblika diskriminacije u obrazovanju, osiguravajući jednak pristup i mogućnosti za sve (Indija);**

117.37 **Jačati napore na traženju i identifikaciji nestalih osoba bez diskriminacije, istovremeno osiguravajući puni pristup informacijama za porodice (Republika Moldavija);**

117.38 **Ubrzati traženje i identifikaciju nestalih osoba, na osnovu objektivnih i transparentnih kriterija, te bez obzira na okolnosti pod kojim su žrtve nestale (Kolumbija);**

117.39 **Ubrzati operacionalizaciju nacionalnog mehanizma za sprečavanje mučenja na osnovu izmjena i dopuna usvojenih 2023. godine, te u skladu sa Fakultativnim protokolom Konvencije protiv mučenja i drugog okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Kostarika);**

117.40 **Obezbjediti neophodne ljudske i finasijske resurse za nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja i zlostavljanja (Maroko);**

117.41 **Poduzeti napore na usvajanju strategije za borbu protiv korupcije i njenog akcionog plana (Maroko);**

117.42 **Ojačati nacionalnu strategiju za borbu protiv korupcije kako bi se smanjio broj takvih djela (Kuba);**

117.43 **Uspostaviti usklađeni zakonski okvir za borbu protiv korupcije, i za preventivne mjere i za provođenje zakona (Švedska);**

117.44 **Usvojiti, odnosno izmijeniti zakonodavstvo na federalnom nivou kako bi se obezbjedila pravosudna zaštita za pojedince koji prijavljuju korupciju (Slovenija);**

117.45 **Osigurati zagarantovani pristup pravdi za svakog građanina; nadalje jačati nezavisnost i efikasnost pravosuđa, kao i implementaciju politika za borbu protiv korupcije (Italija);**

117.46 **Ukinuti zakonske odredbe koje dozvoljavaju pomilovanje ili amnestiju za međunarodne zločine (Kolumbija);**

117.47 **Osigurati provođenje zakona u vezi zaštite žrtava rata i borbe protiv govora mržnje, poricanja, revizionizma i veličanja ratnih zločinaca (Francuska);**

117.48 **Puna implementacija zakona i propisa protiv veličanja ratnih zločinaca i počinilaca genocida (Turska);**

117.49 **Bavljenje nasljeđem genocida putem suprotstavljanja manipulaciji sa neriješenim problemima iz prošlosti, negiranjem najtežih zločina iz prošlosti i veličanjem osuđenih ratnih zločinaca, uspostavom sistema reparacija na državnom nivou za sve žrtve rata i pružanjem podrške za društvene veze između etničkih grupa (Češka);**

117.50 **Obnoviti napore na suočavanju sa prošlošću prioritiziranjem pravde i pomirenja kroz pristup usmjeren na žrtve, što uključuje ubrzavanje procesa krivičnog gonjenja za ratne zločine, uspostavu sveobuhvatnog sistema reparacija**

na državnom nivou i primjenu odredbi krivičnog zakona u vezi sa negiranjem genocida i ratnih zločina (Austrija);

117.51 **Dovršiti procesuiranje ratnih zločina i uspostaviti sistem reparacija dostupan svim žrtvama, uz napore na pomirenju (Luksemburg);**

117.52 **Uspostaviti sveobuhvatan sistem reparacija na državnom nivou, koji je lako dostupan svim žrtvama rata bez ikakve diskriminacije (Islamska Republika Iran);**

117.53 **Jačati provođenje međunarodnih i evropskih standarda u procesuiranju ratnih zločina, istovremeno osiguravajući nezavisnost sistema pravosuđa (Hrvatska);**

117.54 **Osigurati finansijske, materijalne i ljudske resurse za pravosuđe kako bi se omogućile učinkovite, pravovremene i adekvatne istrage i procesuiranje u predmetima ratnih zločina (Čile);**

117.55 **Ojačati pristup pravosudnom sistemu, kao i njegovu nepristrasnost i nezavisnost, posebno u pogledu zločina iz mržnje i ratnih zločina, te korupcije (Luksemburg);**

117.56 **Provesti odluku Komiteta Ujedinjenih nacija protiv mučenja iz avgusta 2019. godine, koja će osigurati pristup pravima i uslugama za osobe koje su preživjele seksualno nasilje u sukobima (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske);**

117.57 **Usvojiti, uz konsultacije sa civilnim društvom, uključujući i udruženja žrtava, sveobuhvatan pristup koji je usmjeren na ljudska prava i žrtve u traženju istine, pravde, reparacija i garancija neponavljanja (Kolumbija);**

117.58 **Odustati od restriktivnih zakona i mjera koje ciljaju civilno društvo, poput kriminalizacije klevete i zakona o „stranim agentima" (Norveška);**

117.59 **Pojačati zaštitu aktera civilnog društva, novinara i branitelja ljudskih prava, te ispoštovati njihova osnovna prava na slobodu izražavanja, udruživanja, mirnog okupljanja i sudjelovanja (Češka);**

117.60 **Poduzeti sve neophodne mjere za zaštitu i unapređenje građanskog prostora, online i offline, te osigurati sigurno i podsticajno okruženje bez političkih pritisaka, prijetnji i zastrašivanja za novinare, aktiviste, branitelje ljudskih prava i civilno društvo (Estonija);**

117.61 **Poštovati pravo na slobodu izražavanja, udruživanja i mirnog okupljanja branitelja ljudskih prava, novinara i prijavljivača, te osigurati njihovu zaštitu od zastrašivanja, uznemiravanja i napada (Norveška);**

117.62 **Ukinuti amandmane na Kazneni zakon Republike Srpske koji kriminaliziraju klevetu i usvojiti mjere za osiguranje sigurnog i podsticajnog okruženja za nezavisne novinare i branitelje ljudskih prava (Portugal);**

117.63 **Poduzeti mjere kako bi se u svim okolnostima osiguralo poštivanje slobode izražavanja i slobode štampe, te kako bi se borilo protiv zastrašivanja ili vršenja pritisaka na novinare (Francuska);**

117.64 **Poštovati evropske standarde u vezi sa slobodom okupljanja i udruživanja i osigurati povoljno okruženje za civilno društvo (Francuska);**

117.65 **Jamčiti slobodu udruživanja i mirnog okupljanja, između ostalog putem osiguravanja da zakonodavstvo ne nameće diskriminatorne regulatorne zahtjeve i pretjerane administrativne obaveze medijima i organizacijama civilnog društva (Švajcarska);**

117.66 **Jamčiti slobodu štampe jačanjem zaštite novinara od nasilja, uznemiravanja i zloupotrebe tužbi za klevetu, istovremeno osiguravajući učinkovite i nepristrasne istrage ovih kaznenih djela (Švajcarska);**

117.67 **Uspostaviti mehanizme za osiguravanje brzih i sistematskih istraga u slučajevima zastrašivanja i izricanja prijetnji braniteljima ljudskih prava, te usvojiti zakonske odredbe kojim se jača njihova zaštita (Španija);**

117.68 **Uspostaviti mehanizme za jačanje zaštite branitelja ljudskih prava i novinara (Urugvaj);**

117.69 **Uspostaviti mehanizme za jačanje zaštite žena, novinara i branitelja ljudskih prava od nasilja i zastrašivanja, između ostalog i putem finansijske podrške (Austrija);**

117.70 **Poboljšati provođenje zakonske zaštite slobode medija poduzimanjem istražnih radnji i krivičnim gonjenjem u svim slučajevima napada ili drugih krivičnih djela protiv novinara (Kanada);**

117.71 **Usvojiti sveobuhvatno zakonodavstvo za zaštitu novinara i osigurati odgovornost za sva djela zastrašivanja ili nasilja nad medijskim djelatnicima, offline i online (Njemačka);**

117.72 **Uskladiti zakone koji štite slobodu izražavanja sa međunarodnim standardima (Estonija);**

117.73 **Suzdržati se od nametanja zakona o „stranim agentima“ i poduzimanja drugih mjera koje će ometati ili opstruirati rad nezavisnih organizacija civilnog društva, aktivista i medija (Litvanija);**

117.74 **Osigurati podsticajno okruženje za civilno društvo, uključujući i inkluzivni politički dijalog i transparentno finansiranje (Finska);**

117.75 **Kreirati inkluzivnije platforme za građanski angažman, sa fokusom na mlade, kako bi se osnažili demokratski procesi, osigurati da njihov glas oblikuje budućnost zemlje, te pomoći u suzbijanju rastućeg trenda iseljavanja (Slovačka);**

117.76 **Poduzeti učinkovite mjere za zaštitu slobode medija i jamčiti nezavisnost medijskih organizacija i bezbjednost novinara, posebno kroz donošenje zakona o transparentnosti vlasništva nad medijima u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava (Kraljevina Nizozemska);**

117.77 **Uskladiti domaće zakonodavstvo sa Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, naročito u vezi sa pravima na slobodu okupljanja i udruživanja i slobodu mišljenja i izražavanja, kako bi se osiguralo bezbjedno i podsticajno okruženje za civilno društvo, branitelje ljudskih prava i novinare (Irska);**

117.78 **Ukinuti zakonodavstvo, uključujući i novi zakon o kleveti, koje ograničava pravo na slobodu izražavanja i okupljanja za civilno društvo, novinare i branitelje ljudskih prava (Švedska);**

117.79 **Pružiti zaštitu i podršku porodici kao prirodnoj i osnovnoj jedinki društva (Egipat);**

117.80 **Raditi na usvajanju nacrta prijedloga strategije za borbu protiv trgovine ljudima (Jordan);**

117.81 **Nastaviti sa naporima na usvajanju strategije za borbu protiv trgovine ljudima (Malezija);**

117.82 **Usvojiti predloženu nacionalnu strategiju za borbu protiv trgovine ljudima i osigurati njenu implementaciju (Gambija);**

117.83 **Nadalje jačati napore u izgradnji kapaciteta za otkrivanje i istražne radnje protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima (Indija);**

117.84 **Provoditi dalje aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima, naročito djece i žena (Italija);**

117.85 **Nastaviti sa poboljšavanjem ekonomskih i socijalnih uslova za ranjive grupe, osiguravajući im puni pristup osnovnim uslugama (Ukrajina);**

117.86 **Nastaviti sa naporima usmjerenim na smanjivanje siromaštva (Mauritanija);**

117.87 **Povećati ulaganja u obrazovanje, zdravstvo i druge javne sektore kako bi se poboljšala zaštita prava ljudi na život i razvoj (Kina);**

117.88 **Nastaviti sa poduzimanjem mjera na poboljšavanju pristupa stambenom fondu, obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti za porodice, naročito porodice sa više djece (Pakistan);**

117.89 **Udvostručiti napore kako bi se osiguralo pristupačno i adekvatno stanovanje, naročito za ugrožene i marginalizovane pojedince i grupe (Bolivarska Republika Venezuela);**

117.90 **Intenzivirati napore na obezbjeđivanju pristupačnog i adekvatnog stanovanja, naročito za ugrožene i marginalizovane pojedince i grupe (Maldivi);**

117.91 **Nastaviti sa naporima na poboljšavanju stambenog sektora sa ciljem obezbjeđivanja adekvatnog stanovanja (Irak);**

117.92 **Nastaviti sa jačanjem kapaciteta sistema zdravstvene zaštite i razvijanjem medicinske infrastrukture širom zemlje (Oman);**

117.93 **Nastaviti sa radom na poboljšavanju pristupa uslugama zdravstvene i socijalne zaštite, između ostalog kroz učinkovitu implementaciju Strategije razvoja 2021.-2027. (Gruzija);**

117.94 **Poduzeti dodatne mjere kako bi se osigurao pravičan pristup zdravstvenoj zaštiti, između ostalog i uslugama imunizacije, za sve zajednice, sa posebnim naglaskom na dostupnost, nediskriminacijske prakse i kulturološke aspekte (Eritreja);**

117.95 **Osigurati pristup kvalitetnoj univerzalnoj zdravstvenoj zaštiti za sve, između ostalog i imunizaciji, a naročito pristup zdravstvenim uslugama za osobe sa invaliditetom (Islamska Republika Iran);**

117.96 **Osigurati pristup kvalitetnim univerzalnim uslugama iz oblasti fizičkog i mentalnog zdravlja, naročito za osobe sa psihosocijalnim invaliditetom (Portugal);**

117.97 **Osigurati univerzalni pristup uslugama seksualnog i reproduktivnog zdravlja za sve, na svim nivoima vlasti (Estonija);**

117.98 **Osigurati bezbjedan i zakonit pristup uslugama pobačaja širom zemlje (Island);**

117.99 **Nastaviti sa poboljšavanjem i podržavanjem specijalnih zdravstvenih programa (Mauritanija);**

117.100 **Povećati mjere za osiguranje pristupa kvalitetnom obrazovanju za sve (Nepal);**

117.101 **Nastaviti sa naporima na poboljšavanju inkluzivnosti u obrazovanju (Republika Moldavija);**

117.102 **Nastaviti sa osiguravanjem adekvatnih resursa za učinkovito provođenje preporuka iz 2020. godine za politike djelovanja sa mapom puta za poboljšavanje inkluzivnog obrazovanja, sa posebnim naglaskom na romsku djecu, djecu sa invaliditetom i drugu djecu iz ugroženih grupa (Filipini);**

117.103 **Usvojiti mjere za jačanje inkluzivnosti obrazovnog sistema olakšavanjem pristupa obrazovanju romskoj i migrantskoj djeci, kao i djeci sa invaliditetom (Italija);**

117.104 **Poduzeti dalje korake na ukidanju segregacije i diskriminacije u obrazovanju osiguravanjem pristupa kvalitetnom obrazovanju za djecu iz svih etničkih grupa, uključujući i romsku djecu i djecu sa invaliditetom (Indonezija);**

117.105 **Ojačati pristup kvalitetnom obrazovanju na svim nivoima, posebno za djecu sa invaliditetom, Rome, izbjeglice, tražioce azila i migrante, te spriječiti napuštanje škole (Niger);**

117.106 **Nastaviti sa jačanjem obrazovnih mjera posvećenih djeci i poboljšavanjem njihove društvene uključenosti (Oman);**

117.107 **Povećati napore na ukidanju svih oblika diskriminacije i segregacije u obrazovanju (Bolivarska Republika Venecuela);**

117.108 **Ukinuti podijeljene obrazovne sisteme (Slovačka);**

117.109 **Omogućiti pristup obrazovanju uz poštivanje prava na obrazovanje na maternjem jeziku i poštivanje ustavnih nadležnosti u pogledu obrazovanja, u tolerantnom i inkluzivnom obrazovnom sistemu (Hrvatska);**

117.110 **Nastaviti sa naporima na postizanju uključivog i pravičnog obrazovanja, sa fokusom na kulturnu i jezičnu raznolikost u nastavnim planovima i programima i osiguravanje pristupa školskom ambijentu bez diskriminacije (Katar);**

117.111 **Nastaviti sa poboljšavanjem obrazovnog sistema na svim nivoima (Kuba);**

117.112 **Uključiti obavezno sveobuhvatno seksualno obrazovanje u nastavne planove i programe javnih škola (Estonija);**

117.113 **Osigurati pružanje sveobuhvatnog seksualnog obrazovanja u školskom i vanškolskom ambijentu (Island);**

117.114 **Nastaviti sa naporima sa ciljem ublažavanja efekata klimatskih promjena i prilagođavanja posljedicama klimatskih promjena (Oman);**

117.115 **Osnažiti inicijative za zaštitu okoliša provedbom mjera iz Strategije zaštite okoliša za smanjenje uticaja klimatskih promjena na lokalne zajednice (Vijetnam);**

117.116 **Unaprijeđivati i poštivati ljudsko pravo na čist, zdrav i održiv okoliš smanjenjem nivoa zagađenja zraka u gradovima i redovnim informisanjem građana o kvaliteti zraka, te pripremanjem akcionih planova i primjenjivanjem standarda kvalitete zraka (Kostarika);**

117.117 **Nastaviti sa promovisanjem održivog ekonomskog i društvenog razvoja, kako bi se pružio čvrst temelj za ljude da bolje uživaju u ljudskim pravima (Kina);**

117.118 **Jamčiti pristup pitkoj vodi za sve i ojačati sisteme za upravljanje otpadom (Togo);**

117.119 **Povećati zapošljivost žena kroz odgovarajuće politike tržišta rada, poboljšane sheme roditeljskog dopusta i konkretne mjere za uklanjanje rodnog jaza u platama (Portugal);**

117.120 **Povećati zapošljivost žena kroz sveobuhvatne politike tržišta rada, ciljane programe obuke i razvoj pristupačnih i kvalitetnih socijalnih i zdravstvenih usluga (Indija);**

117.121 **Povećati zapošljivost žena kroz odgovarajuće politike tržišta rada, obuku i razvoj pristupačnih i kvalitetnih socijalnih i zdravstvenih usluga (Islamska Republika Iran);**

117.122 **Povećati zapošljivost žena kroz odgovarajuće politike tržišta rada, pružanje obuke i pristupačnih i kvalitetnih socijalnih i zdravstvenih usluga (Togo);**

117.123 **Povećati zapošljivost žena kroz učinkovite politike tržišta rada, uz rješavanje rodnog jaza u platama (Ukrajina);**

117.124 **Poduzeti mjere za uklanjanje rodnog jaza, između ostalog podsticanjem zapošljavanja žena (Republika Moldavija);**

117.125 **Promovisati rodnu ravnopravnost u radnoj snazi formulisanjem i provođenjem nacionalnih strategija usmjerenih na zatvaranje rodnog jaza u platama i povećanje učešća žena (Indonezija);**

117.126 **Dodatno ojačati mjere za ekonomsko osnaživanje žena, između ostalog kroz podršku poduzetnicama i bolji pristup obrazovanju i razvoju vještina (Pakistan);**

117.127 **Jačati kampanje za učešće žena u politici, te podsticati stranke da daju prioritet rodnom paritetu (Kipar);**

117.128 **Dalje promovisanje učešća žena u ekonomskim i političkim sferama osiguravanjem jednakih mogućnosti za vodstvo i proširivanjem inicijativa za obuku i podršku, između ostalih mjera (Filipini);**

117.129 **Nastaviti sa naporima na povećanju zastupljenosti žena u zakonodavnim i izvršnim ograncima vlasti, kao i u jedinicama lokalne samouprave (Malavi);**

117.130 **Poduzeti konkretne mjere kako bi se osiguralo snažnije učešće žena u izvršnoj vlasti (Slovenija);**

117.131 **Provesti ciljane mjere za povećanje zastupljenosti žena na vodećim pozicijama u svim sektorima (Malezija);**

117.132 **Poduzeti sve neophodne mjere, između ostalog i na zakonodavnom nivou, za održavanje javnih politika sa pristupom zasnovanim na ljudskim pravima u korist jednakosti između žena i muškaraca, koje se učinkovito bore protiv rodno zasnovanog nasilja, diskriminacije i rodnih stereotipa (Kostarika);**

117.133 **Dodijeliti adekvatna sredstva za provođenje strategije za unapređivanje rodne ravnopravnosti u pravosuđu (Maroko);**

117.134 **Jačati prava žena i boriti se protiv nasilja u porodici osiguravanjem potpune usklađenosti sa Istanbulskom konvencijom (Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici) (Norveška);**

117.135 **Osigurati da je domaće zakonodavstvo usklađeno sa Istanbulskom konvencijom (Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici) (Estonija);**

117.136 **Uskladiti i jačati zakone u oba entiteta i na državnom nivou kako bi se osigurala ujednačena i efektivna zaštita od rodno zasnovanog nasilja, u skladu sa Istanbulskom konvencijom (Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici) (Njemačka);**

117.137 **Puna usklađenost krivičnih kodeksa i zakona protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama sa Istanbulskom konvencijom (Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici) na cjelokupnom teritoriju zemlje (Kipar);**

117.138 **Uskladiti cjelokupno krivično zakonodavstvo sa Istanbulskom konvencijom (Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici) kako bi se na sveobuhvatan način riješili svi oblici rodno zasnovanog nasilja (Island);**

117.139 **Uskladiti zakonodavstvo i nacionalne politike u vezi rodno zasnovanog nasilja sa međunarodnim obavezama iz Istanbulske konvencije (Švajcarska);**

117.140 **Uskladiti krivično zakonodavstvo na svim nivoima vlasti sa Istanbulskom konvencijom i napraviti novi akcioni plan za „Žene, mir i sigurnost“ (Španija);**

117.141 **Puno usklađivanje zakona i politika u vezi rodno zasnovanog nasilja, uključujući i nasilje u porodici (Armenija);**

117.142 **Jačati provođenje Istanbulske konvencije (Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)) kako bi se osigurale sveobuhvatne mjere na borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Ukrajina);**

117.143 **Osigurati puno provođenje Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) na cjelokupnom teritoriju zemlje (Irska);**

117.144 **Uvesti strože kazne za počinioce porodičnog nasilja i poboljšati usluge pružanja podrške žrtvama porodičnog nasilja (Australija);**

117.145 **Nastaviti sa naporima na jačanju zakona, politika i mjera za sankcionisanje nasilja nad ženama, kao i osiguravanju sveobuhvatne podrške i zaštite za žrtve svih oblika seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, u skladu sa preporukama GREVIO (Belgija);**

117.146 **Nastaviti sa razvijanjem politika i programa vlasti za sprečavanje i borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama (Kuba);**

117.147 **Usklađivanje i puno provođenje zakona u vezi žrtava silovanja i seksualnog nasilja u ratu, što uključuje ubrzano procesuiranje zločina seksualnog nasilja i osiguravanje prava žrtava i odgovarajuće reparacije (Finska);**

117.148 **Nastaviti sa mjerama usmjerenim na sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog i porodičnog nasilja (Gruzija);**

117.149 **Jačati i proširiti pristup adekvatno finansiranim uslugama podrške za žrtve rodno zasnovanog nasilja (Island);**

117.150 **Unaprijediti borbu protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja i pružiti reparacije svim žrtvama, bez obzira na rod ili seksualnu orijentaciju (Luksemburg);**

117.151 **Kategorizacija femicida kao zasebnog krivičnog djela i usklađivanje domaćeg zakonodavstva, uključujući i zakone na entitetskom i kantonalnom nivou, sa Konvencijom o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Istanbulskom konvencijom (Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici) (Meksiko);**

117.152 **Nastaviti raditi na jačanju mjera za sprečavanje i borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama (Jordan);**

117.153 **Pojačati napore na borbi protiv svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama (Nepal);**

117.154 **Uskladiti zakone i politike u vezi rodno zasnovanog nasilja sa međunarodnim standardima, jačajući pristup pravdi i preventivnim mjerama i poduzimajući posebne mjere na osiguranju zaštite za Romkinje (Čile);**

117.155 **Unaprijediti prevenciju nasilja nad djecom, uključujući seksualno zlostavljanje, prerano stupanje u brak i tjelesno kažnjavanje, te osigurati pravdu za djecu (Luksemburg);**

117.156 **Povećati napore na zaustavljanju svih oblika nasilja nad djecom poput dječijih brakova, tjelesnog kažnjavanja i seksualnog zlostavljanja (Maldivi);**

117.157 **Poduzeti mjere kako bi se zabranili svi oblici nasilja nad djecom, uključujući seksualno zlostavljanje, dječije brakove i tjelesno kažnjavanje (Kipar);**

117.158 **Jačati mjere na zaštiti djece, prava djeteta i sprečavanju nasilja nad maloljetnicima (Kuba);**

117.159 **Jačati napore na izradi akcionog plana za djecu za period 2025.-2029., sa fokusom na sprečavanje nasilja nad djecom i pružanje socijalne podrške za djecu žrtve i njihove porodice (Katar);**

117.160 **Nastaviti sa naporima na unapređivanju prava djece i zaštititi djecu od nasilja, nemara i iskorištavanja (Tunis);**

117.161 **Nastaviti sa jačanjem usluga zaštite djece, osiguravajući učinkovite odgovore na djela nasilja nad djecom (Litvanija);**

117.162 **Usvojiti zakonodavne mjere zabrane tjelesnog kažnjavanja djece u svim okruženjima, između ostalog i unutar porodice (Kostarika);**

117.163 **Razmotriti usvajanje i provođenje sveobuhvatne domaće strategije za prava djece (Malavi);**

117.164 **Usvojiti konkretne mjere za zaštitu prava osoba sa invaliditetom na informisanje i inkluzivno učešće u političkom, ekonomskom i kulturnom životu, te izraditi strategiju deinstitucionalizacije kako bi se unaprijedila njihova uključenost (Španija);**

117.165 **Poduzeti dalje mjere na garantovanju smislenog inkluzivnog učešća osoba sa invaliditetom u političkom, ekonomskom i kulturnom životu (Bugarska);**

117.166 **Poduzeti konkretne mjere kako bi se osigurao pristup informacijama i smisleno inkluzivno učešće u političkom, ekonomskom i kulturnom životu za osobe sa invaliditetom (Kipar);**

117.167 **Nastaviti sa naporima na unapređenju prava osoba sa invaliditetom (Tunis);**

117.168 **Nastaviti sa naporima na jačanju uključenosti osoba sa invaliditetom (Nepal);**

117.169 **Jačati kapacitete javnih dužnosnika za učinkovito provođenje zakona i politika u vezi osoba sa invaliditetom (Australija);**

117.170 **Jačati zaštitu prava osoba sa invaliditetom, između ostalog kroz finansijsku podršku i izradom akcionog plana, u skladu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom, te uz učešće osoba sa invaliditetom (Austrija);**

117.171 **Jačati napore usmjerene na zaštitu osoba sa invaliditetom, naročito djece sa invaliditetom, učinkovitom implementacijom relevantne strategije (Egipat);**

117.172 **Poduzeti dalje korake na osiguravanju ravnopravnog tretmana osoba sa invaliditetom, što uključuje pristup pravdi, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju i socijalnoj pomoći, kroz namjenske budžetske mjere (Finska);**

117.173 **Pojačati mjere na ispunjavanju posebnih potreba osoba sa invaliditetom, kako bi se omogućio bolji pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju i informacijama (Litvanija);**

117.174 **Ugraditi sveobuhvatan pristup zasnovan na pravima u odredbe o invaliditetu, što uključuje definiciju invaliditeta usklađenu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom (CRPD), kao i razumno prilagođavanje u svim sferama života, osiguravajući da su zdravstvene usluge prilagođene specifičnim potrebama žena i djevojčica (Meksiko);**

117.175 **Usvojiti ustavne i izborne reforme u svrhu usklađivanja sa presudama Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda, osiguravajući političku ravnopravnost i nediskriminaciju svih građana Bosne i Hercegovine, posebno vodeći računa o pravima pripadnika nacionalnih manjina i konstitutivnih naroda i njihovom jednakom pristupu javnim funkcijama i punom demokratskom učešću (Slovačka);**

117.176 **Izmjeniti Izborni zakon u skladu sa relevantnom presudom Ustavnog suda kako bi se osigurala puna jednakost konstitutivnih naroda i prava svih građana, te osigurati princip legitimnog političkog predstavljanja na svim nivoima vlasti (Hrvatska);**

117.177 **Promovisati reforme Izbornog zakona koje jamče punu jednakost konstitutivnih naroda i drugih nacionalnih manjina na svim nivoima (Čile);**

117.178 **Povećati napore u borbi protiv diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti, između ostalih i posebno etničkih manjina poput Roma, jačanjem kapaciteta pravosuđa i pravnih stručnjaka za tumačenje i primjenu Zakona o zabrani diskriminacije, te povećati aktivnosti na podizanju svjesti (Belgija);**

117.179 **Intenzivirati napore na promovisanju društvene uključenosti razvijanjem programa koji podržavaju integraciju manjinskih grupa u sisteme obrazovanja, zapošljavanja i zdravstvene zaštite, osiguravajući jednake mogućnosti za sve (Vijetnam);**

117.180 **Boriti se protiv etničkih podjela, između ostalog i osuđivanjem političke retorike koja naglašava podjele (Kanada);**

117.181 **Puna implementacija Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba (Urugvaj);**

117.182 **Puna implementacija Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba (Irska);**

117.183 **Puna implementacija Gender akcionog plana i Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba, između ostalog i kroz dodjelu adekvatnih sredstava i uspostavu snažnih mehanizama praćenja (Austrija);**

117.184 **Dodatno unaprijediti zakonodavstvo i učiniti operativnim nacionalne zaštitne mehanizme za bolju zaštitu i uključivanje LGBT+ zajednice (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske);**

117.185 **Poduzeti dalje korake na provođenju akcionog plana za promovisanje i zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda lezbejki, homoseksualaca, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba (Brazil);**

117.186 **Zaštititi prava LGBT+ osoba, između ostalog i od zločina mržnje, punom implementacijom Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini za period 2021.–2024., te priznavanjem istospolnih brakova (Norveška);**

117.187 **Legalizovati istospolne brakove i izmjeniti odredbe zakona o porodici kako bi se garantovala jednaka prava za sve parove (Island);**

117.188 **Legalizovati istospolne zajednice (Estonija);**

117.189 **Jamčiti uživanje ekonomskih i socijalnih prava istospolnih parova kako bi se izbjegla svaka diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta (Španija);**

117.190 **Povećati obuku za pravosuđe, policiju i tužioce iz oblasti zločina iz mržnje protiv LGBTQI+ osoba, uključujući podsticanje na mržnju i nasilje (Kanada);**

117.191 **Uvesti transparentan administrativni postupak samoidentifikacije za zakonsko priznavanje roda bez nametljivih zahtjeva (Island);**

117.192 **Osigurati humano i zakonito postupanje sa migrantima i izbjeglicama, posvećujući posebnu pažnju ukidanju imigracijskog pritvora djece i poboljšavanju uslova u pograničnim područjima (Gambija);**

117.193 **Ojačati i poboljšati mehanizme za identifikaciju, zaštitu i pomoć migrantima, tražiocima azila i izbjeglicama, uključujući obuku službenika o**

potencijalnim slučajevima trgovine ljudima i usvajanje pristupa zasnovanog na pravima, usmjerenog na žrtve i jamčenje najboljeg interesa djece (Meksiko);

117.194 **Uložiti dodatne napore u rješavanju preostalih nedostataka u provedbi postupaka utvrđivanja najboljeg interesa (Eritreja);**

117.195 **Osigurati da podnosioci zahtjeva za dobijanje statusa izbjeglice mogu podnijeti zahtjev, te da se podnosiocima koji ispunjavaju uslove dodijeli status izbjeglice, koji im omogućuje pristup putnim ispravama, spajanju porodice i procesima lokalne integracije (Urugvaj);**

117.196 **Ubrzati zatvaranje preostalih kolektivnih centara, te ubrzati adekvatno stambeno zbrinjavanje povratnika i interno raseljenih osoba (Crna Gora).**

118. **Svi zaključci i/ili preporuke sadržane u ovom izvještaju odražavaju stavove države koja je podnijela preporuku i/ili države koja je subjekt pregleda. Ne trebaju se tumačiti kao da su odobreni od strane Radne grupe u cjelini.**

Aneks

Sastav delegacije

Delegaciju Bosne i Hercegovine predvodio je NJ.E. Sevlid HURTIĆ, ministar za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, sa sljedećim članovima:

- Jasmin Handžić, šef kabineta ministra, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
- Rejhana Dervišević, zastupnica u Predstavničkom domu Parlamentarne Skupštine Bosne i Hercegovine, Zajednička komisija za ljudska prava Bosne i Hercegovine;
- Aida Kreho-Vrhovčić, sekretarka, Zajednička komisija za ljudska prava Parlamentarne Skupštine Bosne i Hercegovine;
- Kemo Sarač, pomoćnik ministra, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
- Željka Marković–Sekulić, pomoćnica ministra, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
- Vanja Vujadin, stručna savjetnica, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
- Amina Malićbegović, stručna savjetnica, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine;
- Nina Šantić, šefica odsjeka, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine;
- Darko Vidović, ministar-savjetnik, šef Odsjeka za ljudska prava u Ministarstvu vanjskih poslova Bosne i Hercegovine;
- Danijela Babić, ministar-savjetnik, Odsjek za ljudska prava u Ministarstvu vanjskih poslova Bosne i Hercegovine;
- Ljiljana Jurak, pomoćnica ministrice, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine;
- Dino Borovina, stručni savjetnik, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine;
- Nerin Dizdar, ministar, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica;
- Azra Maslo, rukovoditeljica sektora, Regulatorna agencija za komunikacije Bosne i Hercegovine;
- Miroslav Geljić, šef Odjeljenja za evropske integracije i međunarodnu saradnju, Vlada Brčko distrikta;
- Nataša Slagalo, pomoćnica ministrice, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine;
- Aleksandra Jošilo, pomoćnica ministra, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine;
- Novak Vukajlović, šef kabineta ministra, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine;
- Bojan Vujić, izvanredni i opunomoćeni ambasador, Stalna misija Bosne i Hercegovine pri Ujedinjenim nacijama i ostalim međunarodnim organizacijama u Ženevi;
- Lucija Ljubić, zamjenica stalnog predstavnika, Stalna misija Bosne i Hercegovine pri Ujedinjenim nacijama i ostalim međunarodnim organizacijama u Ženevi.